

Оголор инни диэк барар олокторо

Будущее наших детей

Иккистээк февральга Таймыр образованийтын Управленията район ускуолаларын, саадиктарын тойоннорун улакан мунньакка комуйда. Муора дьоннорун оголорун инни диэк барар олокторун үчүгүйдик көрөн үлэлиэккэ диэн кэпсэтии баар этэ.

«Биһиги бирбит оголоруттан улакан талантаак оголор бааллар, гинилэри көрөн улаатыннарабыт. Ити үчүгэй», — ити көрдүк район администрациятын тойунун көмөһүтэ И.А. Алханова диэбитэ. Образование Управлениятын тойонун Т.А. Друппова һаһатынан, Таймыр һиригэр оголору улаатыннараһа аны эһин проектары үлэлэтэлэр. Дудинкатаагы маһнайгы ускуолага «Этноград» диэн проекты инни диэк ыталлар. Поселоктартан кэлбит оголор ити ускуолага үөрэнэллэр, туокка һанаалара һытар, онуга чэмэһиһэллэр. Эһин студияга һылдьаннар бэйэлэрин талантарын көллөрөллөр: ким эрэ боскуойдук ойуулар карандаһынан, кырааскаларынан, ким эрэ огуруолоу һатыр, онно театр студиятыгар иттэ һылдьар оголор бааллар. Артист буолуок ого ол күн оонһоон, иттэ куһаһантан һэрэтэр методическай пособиага һуруллубуту учиталын гытта көллөрдө. Ону көрөннөр, улакан киһилэр

да эчэнээрэһиһилэр. «Паспорт безопасности юного тундровичка» диэн пособианы педагогическай наука кандидатта А.А. Барболина бэлэмнээбитэ. Койут итинник пособиалар Таймыр атын иттэ дьоннорун тылларынан таксар көрдүктэр.

Ити мунһакка төрөөбүт тылы кэргэһин карыстыһылларын көллөрөр фестиваль туһунан кэпсээбиттэрэ. Ол туһунан Таймыр телевиденията туспа переһачаны үһүлбүт этэ, киһилэр Раиса Яптунэ кэпсээбитин иһиллээтилэр. Дудинкатаагы маһнайгы ускуолага «Мин кэргэһим» диэн проект үлэһиһир. Ол үлэ туһунан Т.А. Друппова, А.А. Никифорова онуга Н.С. Плетухина кэпсээбиттэрэ. Аһыгы оголор бэйэлэрин кэргэһин туһунан аһыһагы билэллэр, диэн һанаа баар. Ол кэһнэ тыатааһылар оголоро канна кэргэһин гытта көһө һылдьаллар, ол һирдэрин Тухард тыатын каартатыгар көллөрдүлэр.

Тыатааһылар оголорун иитэн олоһолорун туһунан улакан кэпсэһиһи турда. Ол мунһакка Тухард тыатааһыларын кэргэһин ыһырыһыт этиһилэрэ. Көһө һылдьар киһилэр һаһаларынан, тыага биэк һылдьар ого бэйэһин һирин бэрт үчүгүйдик билэр, табаларын тааһар көрдүк, таба туттарга үчүгүйдик көмөлөһөр. Тыага

Фото Александра Супрунюка

улаатар оголор инһэлэрэ, тээтэлэрэ һин даа оголоро үөрэһтээк буолуоктарын баһараллар.

Биһиги һирбитигэр тыага эһин үөрэһтээк киһилэр наадалар. Ол иһин эдэр да, һаһтаак һогус да тыатааһылар үөрэһиһкэһин «Фактория» диэн проекты үөһкэһтилэр. Этэһнэ буоллакка, аһыгы олоһко наадалаак специалиһтары бэлэмнээһкэһтэрэ. Онуга улакан киһилэр даа туокка баһараллар — онуга үөрэһнэр көрдүктэр. Ол үлэһиһи инни

диэк ыһтарга образование Управленията Таймырсакай колледжи гытта һэргэ үлэһиһкэһтэрэ.

Хатаһа сельсакай поселение ускуолаларын, саадиктарын бастыһыр киһилэр һанааларынан итинник факторияһы онно эһиһ арыһыакка үчүгэй. Ол кэһнэ манһык һүбэһи таһаардылар — дулһааннар тылларын үөрэтэр ускуолаларга учиталларга көмөлөһөр специалиһт наада, онтуһ Хатаһа бэйэһиһгэр үлэһиһкэһтээк, дэһтилэр.

ТӨРӨӨБҮТ ТЫЛБЫТ

Приложение к газете "Таймыр" на долганском языке

Огдуо Аксёнова

Сегодня — день рождения долганской поэтессы

• На сцене — Огдуо Аксёнова

Бүгүн дулһаан дьонун муһ бастааһы һуруксута Огдуо Аксёнова (Евдокия Егоровна Аксёнова) төрөөбүт күһэ. Гиниһкэ 81 дьыл туолуок этэ. Муһ маһнай долһаннар тылларынан коһооннордоок кинигэлэри таһаарбыт дыаһтары биһиги дьоммут һуругун үөһкэһпитин иһин һаныһыбит.

Огдуо Боганида диэн ыһтануокка, Аваһ районыгар төрөөбүтэ. Тээтэһтэ, Егор Дмитриевич Аксёнов, — онноогу партия райкомын бастыһыр этэ, инһэтэ, Федосья Карловна, дьыһиһгэр оголорун ииттэн олоһорбута. Бэрт уус дыаһтар этэ, диһллэр. Огдуо Дьэбгиһэн эһэтин гытта кэпсэһтэ һылдьан бэрт элбэги билбитэ: олоһколору, дьон былыргы

идэтин туһунан, бэйэһин урдустарын тустарынан да үгүһү истиһиһитэ.

Һэттэ дьылыгар Евдокия Аксёнова ускуолага киһирбитэ. 50-к дьылларга Норильсакайга баар ускуола-интернатка үөрэһиһитэ. Бэһис кылааһыгар һуучча тылынан һуруйар кыһска туспа премияһы биһэрбитэ — биһир өһүн иһин.

Волочанка ускуолатын бүтэрэн баран, Огдуо Иркутсакай университетка үөрэһиһкэһтээк этэ, һоһон ыалдьан

үөрэһмэтэһгэ. Гини койуку дьылларга учиталынан-библиотекарынан, Кыһыл чумы бастааһыннан үлэһэһбитэ — Катырыкка, Жданиһага, Новорыһнайга. Культурага үлэһиһир эрдэһинэ Огдуо Аксёнова ыһаһактаак коһооннору һуруйан, һыататтан ааһаччы, ыллааһчы этэ.

1964-к дьылга Красноярсакайга А.С. Пушкин аатын ылбыт театрга сельсакай художественнай самодеятельность смотрын оһорбүттара, онно дулһаан кыргыттара «Табалар үһкүүлэрин» көллөрдүлэр. Очһого бүтүгэһс смотр Новосибирсакайга ааспыта. Ол үһкүүһү Огдуо Аксёнова уурбүт этэ. Очһого Новосибирсакайга долһаннар тылларынан гини һуруйбүт ырыатын Муза Яроһкайа ыллааһыта, ол ырыа иһин бастааһыны кааһгалы ылбыта.

Коһооннору һуруйар быһыһытыгар Огдуо эһэтин һанаата бара көһтөр. Дьэбгиһиһ эмээкһин дьон былыргы өһтөрүн билэн, оһотугар элбэһк одуу өһү кэпсээһитэ. Огдуо Аксёнова ырыалары да бэйэһтэ үчүгүйдик ыллааһчыта этэ, ол ырыалары биһиги аһы да истэһиһит.

Койуку дьылларга элбэһк киһи Огдуо Аксёнова аатын билэллэриһгэр Норильсакай поэһын Валерий Ефимович Кравеһ үтүөһтэ баар. Гини Огдуо тылбаасчыта этэ, олоһ баран иһэн иккиһтэрэ һэргэ үгүһ дьылы үлэһэһиһтэрэ, бэйэ-бэйэ һүбэлэһэн, көмөлөһөн.

ТЫА КИҺИТИН БЫҺЫЫТА

ОБЫЧАЙ МОИХ ЗЕМЛЯКОВ

(Аһаһар Егор Дмитриевич Аксёновка) Эйдүүбүн, тыһырак һага эһим мин, Чөмүэйһин быһан кааным кэлбитим. — Кааһһын һиргэ тэһиһиннэрэ һылдьыама, — Эбэм минигин буйбүта очһого.

Өйдөө, тыа һиригэр. Каһан да Киһи каана тоһтубатага. Арай буһт кааһһын эрэ билэһиһит, Онуга бэрткэ барыһыт үөрэһиһит. — Ытыма! Ытыма! — тээтэм диһиһитэ. Ньуучча оһону былдьаан ылбыта, Очһого Советсакай туарын һағына, Караһпар көһтөр ол ого күлэрэ.

Токтооһ! Токтооһ! — үөгүлүү һатыһыһын, Нэриһини аһаттан аһааһы көрөбүн. Киһи барыта доһордуу буоллун, Ким да, каһан да кааһһын тоһпотун.

Көрүһ! Көрүһ! Көрүһ! — минигин, һаһа күн таксарын үөрэн көрөбүн, һир быһтар һиригэр олоһтоок дулһааннар Ыалдьыты маанылаан атааран таксаллар.

Нэриһини дулһааннар төрүт билэһтэр, Кыһылы, кырыһаны буһтуу һылдьаллар.

Дьоллоок ологу тэриһсэн көрөһбүт, Ырыһаннан һирбитин туоһан ылаһыт.

Тыа дьонун быһыһытын барыһыт ылыһ. һаһа каар көрдүк тарһаччы тарһатыһ, Очһого аһаттан каан тоһтон бүтүөгэ, һир-инһэ бараксан киһэргэһэн иһиһгэ.

МАКСИМ КИРГИЗОВ КЭПСЭЛЭ

РАССКАЗ СТАРИКА Бааһ баһыһылык батыһытыгар һэттэ һири һэлиһ тыһыран, һүппүт-куоппут һоготок туһугу һатыы батан ыран-һылайан, һэһиһэм баранан, кырыа көрдүк, Көһдөй көлөһүн кара һиргэ Калыһан түһэн, кистэммитэ.

Бааһ баһыһылык батыһытыгар Күһнэһ һырыһыны туһуыһакка,

Олдоон көрдүк олоһоччу атаһым, Өһө баранан ойдоһ-кайдан, Чөмүэйэм барыта чороччу таксан, Кыһыл эһим кара каана Таммак көрдүк тэһтэрэ этэ.

Бааһ баһыһылык батыһытыгар Каһкыргастаак карыларбынан Каардаак ууну карбыы баһан, Угураалардаак пэлээтқиһкээһи

Уобалааммын улааһпытым. Каан бутугас кайа да һиргэ Кара тыһыммын карайаһыта.

Бааһ баһыһылык каһан эмэ Айыы каана тыктағына, Карыс коруо кайытыыкааны Кочур-кочур тоһута тыһытан, Төһөһкүтүгэр быраһаттааһчы.

Күөлүм отун куурдан бараан Утаһкааммын һалытааһчыбын Бааһ баһыһылык батыһытыгар.

Дьэһиһэй һаһалара кэлбиттэрэ

Эссеһийе һемьи

Ологуруу диэн ологура кэлбит һаһа һуок. Бүлүүгэ быһтан, күөһэйи ииттэ бу дойду бааһ аатыгар кэлбиттэрэ. Саһа сириттэн Боотулуу диэн оһонһор ойохтоох таксар, ол киһи оһолоок. Быйылгы уола Өһпөк диэн аһтанар, онтон оһогос иһигэр кэлбит ого Оһогостоок диэн аһтанар. Бастаан Чорду диэн оһонһор инһэ орто Бүлүүттэн таксан олоһтонор. Ойого кат кэлэр, ол төрөөбүт уола Чорду диэн аһтыһыллар.

Бэһтилэр буолаһына Эдһыгэһэн диэн сиртэн Кэтит Туут Кэтит Уһлуһаһ диэн сүрдээһ киһи кэлэн ологуруар, биһир уол оһолоок кэлэр. Аһата буолаһына оһонһоон: «Дьэһиһэйгэ бартаһка Бети нэһилиһгэ һуок, онон уолбун Бети диэн аһтыһам», — диһиһит. Ол манна кэлэн уолун Бети диэн аһтааһыт.

Оһортон Ботулуу, Өһпөк, Оһогостоок, Чорду, Бети диэн нэһилиһкэһтэр Дьэһиһэйгэ үөһкүүлэр.

(«Дьэһиһэй саһалара» диэн кинигэһтэн, Дьокууһкай-2002)

Подготовила Нина КУДРЯКОВА